

פרוטוקול מס. 201

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט

יום ה', י"ג באייר, תשל"ב - 27 באפריל, 1972, שעה 13.00

נ כ ח ז

חברי הוועדה: א. י. גולדשמידט
ר. ארזי
י. ארידור
מ. בן-פורת
מ. ביבי
ש. פרידמן

מופיעים: מר מ. גלס - משרד המשפטים

עו"ד זנון { נציגי לשכת
עו"ד בייכמן } עורכי-הדין

מוזכרת הוועדה: ר. פלאסי

רשמי: א. דונסי

סדר-היום: חוק הנוטריונים, תשכ"ט-1969.

חוק הנוטריונים, תשכ"ט-1972

מיו"ר י. גולדשמידט : אני סווח את ישיבת הוועדה.

עלינו להתחיל לדון מחדש בהצעת חוק הנוטריונים, תשכ"ט-1969, אשר בדונה בפליאת הכנסת בקריאה ראשונה והועברה לוועדה. האופר נמצא בתיקים, גם תקציר מההערות של חברי-הכנסת בפליאת הכנסת.

פליאת הוועדה קיימה דיון פוקד בהצעת החוק לפני העברתה לוועדה משנה. לאחר מכן חל עיכוב בהצעת החוק לא הועברה לוועדה משנה. החקיינו טבעים ודיונים בין משרד המשפטים לבין לשכת עורכי-הדין על כמה סעיפי החוק. משהוטרו העיכובים האלה, אנו חוזרים לדון בהצעת החוק. מבחינה מעשית מצאנו לנכון לקיים את הדיון בפליאת הוועדה ולא בוועדה משנה.

נשתדב להוטר מסך אחד, וזו הצעת חוק מס. 990: חוק נוטריונים לספסכים יוצאי חוץ (הוראת שעה) תשל"ב-1972, שעדיין איננה בבחינת מסך בר-תוקף לגבינו כי היא טרם הגיעה לקריאה ראשונה אלא רק הונחה על שולחן הכנסת. אנו יכולים להיעזר במסך זה כדי לעמוד על המחשבה להציע לכנסת הצעת חוק ברוח זו, אבל ההצעה איננה באותו פיסוד כמו הצעת החוק שהיא נשוא הדיון שלנו היום.

בהתאם לפה שסוכם בשעתו, הזמנתי לישיבה את נציגי לשכת עורכי-הדין. אני מקדם בברכה את עורכי-הדין גייסמן וגבון, אשר יביאו בפנינו את ההשגות וההערות של הלשכה לגבי הצעת החוק. אני ספוך ובטוח שחברי הוועדה יודעים את הפגמה הכללית של ההצעה וגם קראו את עיקריה, לכן אני חושב שיהיה זה מעשי אם נבקש את אורחיהם להרצות בפנינו את השקפתם במסך להצעה, ולאחר מכן יוכלו חברי הוועדה להציג שאלות ולקבל תשובות. כך תהיה העפדה של הלשכה גורם במהלך דיוניה של הוועדה.

עו"ד גבון: אינני יודע באיזו מידה מעודכנת ועדה נכבדה זו במהלך המשא-ומתן והדיונים שהתקיימו בין הלשכה לבין משרד המשפטים מצד אחד, ובין חברי הלשכה ונציגור עורכי-הדין ביניהם לבין עצמם מצד שני. עלי להודיש שהצעת חוק זו עוררה בראשיתה סערה בקרב עורכי-הדין.

הצעת החוק טופנת בחובה מספר עקרונות שהלשכה רואה אותם כעקרונות נכונים: האחד - הפרדה של מקצוע עריכת-דין ממקצוע הנוטריון; והשני - איחוד פורמלי של הנוטריון הציבורי, הפועל לפי החוק העותומני, לבין נוטריון לספסכים יוצאי חוץ, הפועל לפי חוק הנוטריונים לספסכים יוצאי חוץ. לאחר האיחוד יהיה נוטריון בעל סמכות אן כלפי פנים ואן כלפי חוץ.

אלא אן שתי הפגמות היסודיות של החוק. פגמה שלישית היא - לאפשר לעורכי-דין שהגיעו לעייפות מסוימת בעבודתם, בעיקר אלה שאינם מסוגלים להתרוצץ בתי-המשפט בשל גילם - לפרוש מעבודתם בלי לנטוש לחלוטין את המקצוע ולקבל משרה של נוטריון, שהיא משרה מכוונת, שאיננה כרוכה במאמץ פיסי רב ומאפשרת לבעליה להתפרנס בלי לפול למעמסה על הציבור.

שר המשפטים הגה את הרעיון ובעלה אותו בפני הלשכה, שתינתן אפשרות לכמה עשרות של עורכי-דין, ששגיעו לגיל מסוים, לקבל עבודה כנוטריונים (לפרוש מעבודתם כעורכי-דין, והלשכה קיבלה זאת. כך תימול בניסוח הצעת החוק. הדקמה ועדה טריטטית פורכנת מאנשי משרד המשפטים ונציגי לשכת עורכי-הדין, שהיה לי תכבוד לרכז אותה. ועדה זו סיכמה את הצעותיה והגישה אותן לשר המשפטים. לאחר שהצעות אלה קיבלו לבוש של הצעת חוק, קמה סערה בקרב ציבור עורכי-הדין. חבריה אלה ראו בהצעת החוק פגיעה בזכות פוקנית וקיימת של עורכי-דין שהם כבר היום נוטריונים לספסכים יוצאי חוץ. אני חייב לוטר שהדיון בכנסת בקריאה ראשונה נתן עידוד לתנגדי ההצעה. חבריה נכבדים מאד, משפטים, הביעו את הדעה שיוצרים כאן תקדים שלא היה כפואו: מחוקקים חוק שישלול מאדם סונקציה או סמכות הפוקנית לו כיום, בלי לקבוע בחוק פיצוי מתאים לכך.

עו"ד גנון

על נושא זה התנהלו דיונים גם במוסדות הלשכה וגם בינינו לבין משרד המשפטים. כבר בתחילה טברנו שאי-אפשר בן לילה לפרק את המשרה של נוטריון לפסטיכים יוצאי חוץ בלי לתת איזון שהיא תקופת מעבר ובלי לאפשר לסוג מסוים של אנשים להפשיך בעבודה זו. לפי החומר הסטטיסטי שהיה בידינו היה ברור שיש מספר עורכי-דין שחלק ניכר מהכנסתם נובע מעבודה זו, ולעומתם יש עורכי-דין רבים שאולם עבודה זו מהווה חלק קטן מהכנסתם. חשבנו שצריך לפזר פתרון גם לבעיה זו. בשלב מסוים הועלו הצעות שגבתן היתה להקים מעין ועדת הכשרים. כל עורך-דין שהוא נוטריון, אשר יוכיח לוועדה זו להנחת דעתה, כי חלק ניכר מהכנסתו, או אחוז מסוים מהכנסתו, נובע מעבודתו כנוטריון - יורשה להפשיך בעבודה וזכותו לא תישלל ממנו.

ש. פרידמן: האם האחוז מהכנסה הוא הפבחן היחיד, ולא חשוב מהי האחנסה?

עו"ד גנון: חשבנו כי מוטב לתת לוועדה כהנחיה קריטריון אובייקטיבי מאשר להשאיר לה שיקול-דעת לגבי כל מקרה ומקרה. ההצעה היתה 15% מהכנסה הכוללת. אי-אפשר לדרוש מאדם שיותר על 15% מהכנסתו.

עקרון זה שוב עורר סערה. בקרב ציבור עורכי-הדין קמו אנשים שטענו, שאי-אפשר לוותר על כל הזכויות האלה, אי-אפשר לתת אותן לחלק אחד ולא לחלק אחר של החברים.

קמו גם מתנגדים שטענו כי יש כאן פגיעה לא רק בצד החפרי, אלא גם בסטטוס של האיש שהיום נושא בתואר של נוטריון והוא מוכר בעיקר בחו"ל. מדובר בעיקר בעורכי-דין יוצאי גרמניה, שעבורם יש לתואר זה ערך ומשקל. בפעם בשום מדינה אחרת אין חשיבות לכך אם עורך-דין הוא גם נוטריון או לא, לא באנגליה, לא בצרפת וכמובן לא באמריקה שם נוטריון איננו תואר נוסף. בגרמניה זהו כנראה תואר חשוב. הם טענו שזו פגיעה בזכותם, שזה יוריד את קרנם בעיני לקוחותיהם. הם עוררו סערה והחתימו מאות עורכי-דין המתנגדים להצעה.

לאור המצב שנוצר הובא מענין לדיון נוסף בפני מוסדות הלשכה והוועד המרכזי היוזא. (רק ביום ג' הבא תתכנס הוועדה המרכזית ותבחר ועד מרכזי חדש.) הוועד המרכזי היוזא החליט להציע את ההצעות הבאות: להקפיא את המצב לעשר שנים. לא לשלול את זכותו של עורך-דין המשמש כיום כנוטריון לחלוטין, אלא לאפשר לו לכהן בתפקיד זה עשר שנים, והרפורמה תיעשה באורח הדרגתי עד שבתום עשר שנים הוא לא ישמש עוד כנוטריון.

הנושא הובא לדיון בפני הוועידה של הלשכה שהתקיימה לפני כחודש ימים. הוועידה קיבלה שורה של החלטות.. (ר. ארזי: קראתי בעתונות שלא קיבלתם החלטות בוועידה.) בוועידה פביאים את הסיכום באמצעות הוועדה המתמדת. הוועידה הספיקה את הוועדה לאשר או לא לאשר את החלטות האלה. אחת מהחלטות של הוועידה היתה לדרוש את ההקפאה ואת אי-שלילת הזכויות של אלה שהם כיום נוטריונים.

אנו יודעים שהרפורמה לא נועדה רק לשפר את התדמית של המוסד אלא יש לה גם מנפה מעשית להעניק לנוטריונים סמכויות אזוריות או מקומיות על-מנת שיוכלו להתקיים. יכולה להישמע טענה, שאם הנוטריונים לפסטיכים יוצאי חוץ יפשיכו להתקיים עשר שנים, קשה יהיה בתקופה זו להעביר את הרפורמה. חלק מהעבודה שהנוטריונים החדשים צריכים נובעת מעבודת הנוטריונים לפסטיכים יוצאי חוץ. אבל כיוון שיש כאן פגיעה בזכות מוקנית, ולאור העפדה שנקטו מאות עורכי-דין - ואני מייצג את עמדת הלשכה, נבחרתם במוסדות הלשכה - לא יהיה זה הובן אם נתעלם מההתנגדות הזו של ציבור גדול.

עו"ד גבון -

אינני יודע מה תחליט הפועצה כאשר תכנס לישיבה. העמדה של הוועד המרכזי היוצא הובהרה לכם. הדבר יאיש אפוא את תהליך הרפורמה, אבל כאשר מדובר ברפורמה משפטית שזריכה ליצור פוסד חדש של נוטריון במקום זה הקיים היום, הרי עשר שנים אינן תקופה ארוכה.

אשר לחוק עצמו - יש לנו כמה הערות שהן יסודיות ועקרוניות, שנעמוד עליהן, וכן כמה הערות טכניות. אני מוכן להביא בקצרה את ההערות היסודיות.

היו"ר י. גולדשמידט: אני מעדיף שקודם-כל ניסח את הדיבור על השאלה הכללית הסתייחסת לפעבר מהפזב הקיים לפזב החדש, ואילו את הערות הלשכה למעייפיה השונים נקבל אולי בדרך של תזכיר, ואם יהיה צורך - נדפיין אתכם לפתן הסברים והבהרות בישיבה אחרת.

עו"ד גייכמן: המטרה של הצעת החוק היא לדאוג לפסטר פזומום של עורכי-דין בפדיגמא, הפגיעים לגיל קשיש שאיננו מאפשר להם להתרוצץ לא רק בבתי-המשפט אלא גם במוסדות משלתיים אחרים. הטיפול בעניינים אדמיניסטרטיביים כרוך היום במאמץ רציני, וזאת לא יכול לעשות עורך-דין שהגיע לגיל מסוים. הוא גם לא יכול לתרשות לעצמו להחזיק במשרדו עורך-דין שגיר, כי יחד עם הגיל מתמעטת העבודה. אנו חייבים איפוא תודה לשר המשפטים שהעלה את הרעיון הזה ונתן לו ביטוי בהצעת חוק.

שר המשפטים הגיע לבטל את הפוסד של נוטריון ציבורי ומשלתי, לאישור מסמכים ישראלים, עליצור-פוסד אחד של נוטריון המאחד בתוכו את כל התפקידים של נוטריון.

מטסטטיקה שנעשתה בזמנו הראתה שהגשמת ההצעה יכולה לאפשר קיום ל-75 - 100 עורכי-דין בפדינה שהגיעו לגיל מסוים. איננו זריכים לשכוח שמספר הנוטריונים בפדינה הוא גדול, אבל יחד עם זה מספר העוסקים במקצוע הוא קטן מאד. יש מאות נוטריונים שלא אישרו אפילו מסמך אחד. אני נוטריון למסמכים יוצאי חוץ לפעלה 14-שנה, ואישרתי בתקופה זו אולי שני מסמכים. לשם מה דרוש לי התואר הזה? יש עורכי-דין רבים שהם בפזב דומה. לא הייתי מבגיל זאת לגרמניה אלא מדבר על עורכי-דין שיש להם קשרים עם אירופה בכלל. באירופה יש לתואר נוטריון חשיבות והוא מקנה מעמד, בעוד שבאשרי-קא אין לו כל משמעות.

מספר עורכי-הדין העוסקים במקצוע איננו גדול. יחד עם זאת נשמעה הטענה, שעל הזכות הזו הם נאבקו בששן שנים. כזכור לכם, בתקופת הפוסד רק "בריטטר" היה רשאי לאשר מסמך חוץ. עורך-דין לא היה רשאי לאשר זאת. בפדינת ישראל אין "בריטטר", ולאחר מספר שנים כל עורך-דין כשיר להיות נוטריון, לפי-חוק הנוטריונים.

הלשכה היתה בדעה שאם אפשר לפתור בדרך זו את הבעיה של פתן קיום בכבוד ל-100 עורכי-דין ותיקים, מן הראוי לעשות גם ויתורים. אבל משקפה הטענה אפרנו לעצמנו, שיתכן ולא ראינו את הבעיה והתעלפנו מכך שיש מספר מסוים של עורכי-דין המתקיימים על אישור מסמכים. כך הלכנו לקראת פשרה המבוססת על אחוז מסוים מההכנסה. נראה לי שאם תתקבל דעת הלשכה בענין ההקפאה לעשר שנים, ופתיים שהחוק יכנס לתוקפו לא יינתנו רשימות נוספיים לנוטריונים - לא תהיה בכך פגיעה בזכויות קבוציות.

אין לי ספק שכמעט כל היושבים כאן מכירים את עורכי-הדין הוותיקים, שאינם יכולים לעסוק במקצוע עריכת-דין ושיש לאפשר להם להתקיים בפזבד מעבודה שאין בה סטייה ניכרת מהמקצוע בו עסקו כל השנים.

הבינותי ששרד המשפטים יהיה מוכן לתמוך בשני התיקונים: הקפאה של עשר שנים ואחוז מסוים של ההכנסה. אבל לפני יומיים נפגש ראש הלשכה הנבחר עם שר המשפטים, והשר אמר לו שהוא לא יתמוך בהקפאה לעשר שנים וגם לא בקביעה של 15% מההכנסה. אולי

עו"ד גייכמן

הוא יסכים ל-25% מכלל ההכנסות. עם כל הכבוד לשר המשפטים, 25% נראים לנו כאחוז גבוה מדי. אם ההכנסה במקצוע הנוטריון מהווה 15% מכלל ההכנסות, אי-אפשר לשלול את הזכויות.

יש בארץ לפעלה מ-800 עורכי-דין שהם נוטריונים. מאן מדובר רק ב-100 אנשים. הלשכה והוועד המרכזי החליטו שהם אינם יכולים לסטות מההחלטה של הוועד המרכזי הקודם. יש תפיסה נוקשה של עשר שנים של נוטריונים של 15% מההכנסה. לדעתנו יש בכך כדי לפתור את הבעיה. עורך-דין בישראל איננו יכול לקבל את התואר של נוטריון אם לא היה עורך-דין בפשן עשר שנים. זוהי נקודה חשובה. במידה ותמליצו על התיקונים האלה, נראה לי שנוכל להתגבר על הסערה שקמה בקרב הציבור שלנו.

ג. ארזי:

עו"ד גייכמן אמר כי המטרה העיקרית של הממשלה היא לדאוג למקור פרנסה לעורכי-דין ותלמידי העומדים על סף פרישה. אני הבינתי שלחוק זה היתה מטרה שניה - לדאוג לעולים חדשים. שאלתי היא: באיזו מידה אתם ערים לבעיה של קליטת עולים שהם עורכי-דין במקצועם? תשובה לשאלה זו יכולה להשפיע על עמדות לגבי הנושא. אם כי המטרה הראשונה היא בעלת משקל לגבי דידי, נראה לי שעדיפות ראשונה יש לתת לנושא של קליטת עולים. האם יש לכם ידיעות כמה עורכי-דין הגיעו לארץ כעולים בשנה האחרונה, כמה מהם נקלטו במקצוע וכמה מהם עדיין לא נקלטו?

בישיבה הקודמת שאלתי כמה עורכי-דין יש בארץ שהם גם נוטריונים. קיבלנו תשובה שהמספר מגיע ל-800. שאלתי: כמה מהם עיקר פרנסתם על עבודתם כנוטריונים? והתשובה היתה: בערך 200. השאלה השלישית התאמצה לעולים ונאמר לנו, ש-25%-50% מבין העולים החדשים עברו את הבחינות והם כבר עורכי-דין במדינה.

וכאן אני מגיע לשאלה העיקרית: מהו המצב של עולים חדשים שהם עורכי-דין, באיזו מידה הם נקלטים במקצוע, באיזו מידה הלשכה ערה לבעיותיהם? לכך יש השלכה לגבי העמדה העקרונית למצעת החוק.

ש. פרידמן:

כל שאלה שאציג כאן מוצגת על-ידי מי שאיננו משפטן, ואין לי כל כוונה, חלילה, לפגוע במיטתו.

שאלתי הראשונה היא: כמה עורכי-דין הגיעו לכלל המדינה עייפות מדובר עליה ושנאה עם הגיל?

שאלתי שנייה: באחד השלבים של ההסדר הוזכרה ההתנגדות שקמה בקרב ציבור עורכי-הדין, אשר פנוססת על העקרון של זכויות פוקנות שאין לשלול אותן. האם היחס לזכות הפוקנת הוא פרסונלי שהור, או מעמדי? האם הזכות פוקנת לראובן או שמעון, או האם כל מי שעורך-דין ייקרא יכול לטעון לזכות הפוקנת?

בדברי המכתב צויין שההצעה באה להשיג בין השאר יתר הגפחות וגם לשמור על הרשת המשפטית ולהעלותה. האם יש איזה ספק לגבי ציבור החב שיש בו משהו שאיננו עונה כל-כך על שני המיבחנים האלה?

ת. גיבני:

האם היתה נכונות מצד הלשכה לקבל את האחוז מההכנסה יחד עם קביעת מינימום לגבי ההכנסה הכוללת?

עורך-דין שסיים את חוק לימודים לפני שמונה או תשע שנים לא יוכל לקבל את התואר הזה?

עו"ד גנרון: פירוש קבלת החוק לא יוענקו עוד תוארים לעורכי-דין.

מ. ביבי:
האם נראית לכם ההצעה שהלשכה תוציא חוזר לחבריה כדי לברר אם יש עורכי-דין המוכנים מרצונם לוותר על התואר הזה, אפילו בתקופה של עשר שנים?

היו"ר י. גולדשמידט:
האם המיבחן של אחוז מסוים מההכנסה הכוללת ניתן לביצוע? האם עורך-דין יסכים לפתוח את פנקסיו לא רק בפני נציב מס הכנסה ולהצהיר כמה הוא משתכר ממקור זה, וכמה ממקור אחר? האם אין זה מעמיד את ציבור עורכי-הדין במצב לא נוח, האם אין סלידה מנקיטת הדרך הזו מטעמים של כבוד המקצוע ומעמדו של האדם?

האם לפי הצעתכם על הקפאה של עשר שנים לא יתמנו נוטריונים לפי המתכונת הקיימת במשך תקופה זו, גם אלה שרכשו בינתיים את הכשירויות והוותק הדרושים לשם המינוי הזה, האם ניתן להתחיל בהפעלת החוק בשלבים גם במרוצת תקופה זו? במסגרת אותן עשר השנים יתחיל שר המשפטים למנות נוטריונים בלעדיים, תחילה בקצב מועט, ואחר-כך בקצב גובר והולך עם הזמן; אפשר להגיד כי בשנה הראשונה הוא לא ימנה יותר מאשר 10 נוטריונים, בשנה השנייה עוד עשרה, ובשנה השלישית - עשרים, וכך הלאה. זוהי הקפאה ויצירת מעמד חדש בעת ובעונה אחת. לחילופין, אפשר להציע שתינתן אופציה מסוימת לעורכי-דין שהם למעלה מגיל מסוים לעבור למעמד החדש. אם יש עורכי-דין שעבורם זהו סיוע מכובד של הקריירה, אפשר לומר שכל עורך-דין בגיל 60 יקבל אופציה כזו: מי שירצה - יוכל לבחור בדרך הזו, ומי שלא ירצה - יוכל לנהוג אחרת. האם דרך זו לא תהיה יותר מכובדת, ואולי גם תתקבל על דעת הממשלה? אני מציג את השאלה הזו על דעתי האישית.

עו"ד גנון:
לשאלתו של חבר-הכנסת ארזי על גישתנו לקליטת עליה. האמת היא שהלשכה ערה מאד לבעיה זו - ולא כאן המקום לסקור מה עשינו בשטח זה ומהן התכניות לעתיד. ענין זה קיבל ביטוי גם בהצעת החוק. בסעיף 4 לחוק נאמר: "זהו כשיר להיות נוטריון - אם עסק במקצוע של עורך-דין במשך עשרים שנה, מהם לפחות חמש שנים בישראל. כאן נקבע קנה מידה של חמש שנים לעולים חדשים. לא הייתי מתנגד אם היו מקצרים את התקופה לשלוש שנים. במשך שלוש שנים יכול עורך-דין שהגיע לארץ להסתגל לתנאים. כאשר אנו מדברים על אנשים קשישים, הזקוקים למקצוע אחר, הרי חלק גדול מהם הם דווקא מבין העולים. אלה שהגיעו ארצה בגיל מסוים התקשו להיקלט במקצוע, על אחת כמה וכמה. זה קשה להם בהיותם בגיל יותר מתקדם."

התשובה לשאלה היא שיש גישה מיוחדת לעולים גם במסגרת החוק והרפורמה.

כמה עורכי-דין הגיעו לאותה עייפות? חברי-הכנסת הוותיקים יזכרו שהיו בכנסת עורכי-דין שהגיעו לגיל קשיש ולא היתה להם אפשרות לקיים את המשרד מפני שהקדישו את מרבית זמנם לעבודת הכנסת. החוק מתכוון לאנשים מסוג זה. קשה לקבוע מהו מספרם. בין רבבות עורכי-הדין בארץ יש בלי ספק עשרות ומאות עורכי-דין שפרנסתם איננה קלה והתסגלותם לתנאים היא יותר קשה. חשובה העובדה שיש אנשים כאלה, לא חשוב מהו המספר.

הזכות להיות נוטריון היא אישית. כל עורך-דין שעבד עשר שנים כעורך-דין והוועדה הסכימה לתת לו את התואר - זכאי להיות נוטריון. משקיבל את התואר הזה, הרי הזכות הזו הופפת להיות זכות אישית. ברגע שאתה נוטל ממנו את התואר - אתה פוגע בזכות אישית שלו.

ש. פרידמן:
כיצד הציבור בכללו רואה את הזכות הזו, האם הוא רואה אותה כזכות אישית, או שהוא רואה אותה כזכות המוקנית לכל עורך-דין באשר הוא עורך-דין?

עו"ד גנון:
כל עורך-דין המתנגד לחוק זה שוען: היום יש לי תואר וגם הכנסה, מדוע אוותר על כך? מדוע עלי להפסיד אפילו 5% מהכנסתי? יש אנשים הרואים בכך פגיעה בזכות אישית.

אשר לשיפור הרמה המקצועית והאתיקה המקצועית - נקודות אלה אינן רלבנטיות לחוק זה. אם חסרים סטנדרטים לאתיקה, אפשר לתקן זאת גם בלי לעשות את הרפורמה. יכול להיות שאם יהיה מפקח אחד על כל הנוטריונים יהיה יותר קל לקיים ביקורת על הפעולות. מאידך גיסא, יקום מוסד משמעותי. היום המוסד המשמעותי זהו מועצת הנוטריונים. מחר יקום בית-דין משמעותי. למעשה זה כמעט היינו-הך, ההבדל הוא רק באופן הבחירה של המוסד. אם רוצים להחקיין כללי אתיקה מקצועית לנוטריונים, אין מניעה לעשות זאת גם בלי החוק.

אינני יודע מהו היום מספרם של הנוטריונים. אני חושב שהמספר עולה על אלף. (מ. גלס: 900-1,000 נוטריונים.) כאשר הוועדה הכינה את החומר היו בארץ 800 נוטריונים. כדי לדעת מהו המצב בשטח זה, העברנו באמצעות משרד המשפטים ומר גלס חוזר לכל הנוטריונים וביקשנו מהם לדווח כמה מסמכים הם אישרו בשנתיים האחרונות. הדגשנו שאנו מבקשים זאת לא למטרות מס הכנסה ולא לשם ביקורת אלא לשם סטטיסטיקה.

החוזר נשלח ל-800 נוטריונים. קיבלנו 492 תשובות. אני חושב שזהו חתך מייצג. הסקר הזה הראה שיש 33 נוטריונים שלא ביצעו עבודה כזו. 133 השיבו שהם מאשרים לא יותר מאשר 20 מסמכים בשנה. (התעריפים של נוטריון כיום הם 8 לירות בעד אימות חתימה ו-18 לירות בעד תרגום מסמך עד 300 מלה.) כ-370 השיבו שהם אינם מאשרים יותר מאשר 200 מסמכים בשנה (70%). 4-5 נוטריונים השיבו שהם מאמתים עד 2,000 מסמכים בשנה; 3 נוטריונים - מאמתים 2,500 - 2,000 מסמכים; 20 נוטריונים מאמתים יותר מ-500 ופחות מ-1,000 מסמכים בשנה. יחכן ומדובר ב-100-200 עורכי-דין שעבורם זה מהווה מקור הכנסה, כולל חלק שבשבילם זה לא מהווה מקור מיוחד. נהיה מוכנים לקבל קנה מידה של מינימום הכנסה. נתנו לכך ביטוי והשארנו זאת לוועדה.

האם ניתן לעורך-דין לחשוף את עצמו בפני ועדה ולגלות מהו מרוויח? התשובה כלולה בשאלה. ברור שזה לא נעים. בלידת ברירה ובהיעדר אפשרות אחרת למדוד את הפגיעה - זה מוכרח להיעשות בוועדה. אמרנו שהוועדה צריכה להיות מורכבת מחברים למקצוע ולא מאנשים זרים. יכול להיות שיהיו בה נציגים של משרד המשפטים.

הויתור מרצון שייך לרוח ההתנדבות. אינני חושב שרבים יוותרו מרצונם על התואר, אם כי ימצאו כמה עשרות שיהיו מוכנים לויתור. בכך לא נפתור את הבעיה, כי המותרים יהיו אותם עורכי-דין המאמתים מעט מסמכים. עורך-דין המאמת 200 מסמכים בשנה ומגיע להכנסה של 3,000 לירות בשנה מעבודה זו, לא יוותר מרצונו.

ברור שבחקופה של עשר שנים לא ימנו נוטריונים חדשים. ואשר לאפשרות של מתן אופציה - אם נתן את הברירה, לא נוכל להשיג את המטרה. אם רבים יבחרו ברירה להיות נוטריונים - לא תהיה להם פרנסה, יתכן גם שלא דווקא אלה הזקוקים לכך - יקבלו זאת. כאן אין ברירה אלא להגביל את המספר.

לא להמתנגדים להקפאה של עשר שנים דיוני לומר, שאם החוק היה נכנס לתוקפו היום, ניתן היה לסדר 50-60 איש במקצוע זה. אבל מי אמר שמוכרחים להסדיר את בעייתם של 50-60 איש בשנת תשל"ב? האם לא יהיו גם להבא קשישים, אנשים עייפים, שצריך יהיה למצוא להם פתרון? ההקפאה תאפשר רפורמה הדרגתית. נכון שבתקופת ההקפאה יהיו נוטריונים משני סוגים. אמרנו שאותם נוטריונים הפועלים היום לפי החוק הקיים ימשיכו להיות נוטריונים רק למסמכים יוצאי חוץ, עם ציון מיוחד בחתימה כדי שלא יגדילו את שטח עבודתם. ההצעה שלנו אמנם מאיטה את תהליך הרפורמה, אבל איננה פוגעת בביצועה.

מ. בי בי:
מאז הובא החוק לקריאה ראשונה חלפו כשנתיים.
בינתיים נתווספו כ-200 נוסריונים. אינני יודע
אם הוועדה תליים את הדיון בחוק במושב הזה של הכנסת. לפי הערכתי, שוב
יתווספו נוסריונים.

מ. גלס:
לכן הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק מיוחדת
בקשר להקפאה.

עו"ד גייכמן:
בנושא של קליטת עליה - אנו יכולים כמובן לדעת
פרטים רק על אותם עולים שהם עורכי-דין ושיש
להם קשר עם הלשכה. אנו מקיימים מדרשה לעולים חדשים שצריכים להתכונן
לבחינות. המדרשה היא בכותלי האוניברסיטה. כיום לומדים במדרשה בחל-אביב
כ-70 עולים חדשים, ביניהם עורכי-דין מרוסיה, מארצות-הברית, מדרום
אמריקה ומאירופה. הם באים למדרשה לאחר שהוח באולפן עם ידיעה מסוימת
בעברית.

יש עורכי-דין בקרב העולים החדשים, מהם קשישים,
הטוענים שהם עבדו בחו"ל במשך עשרות שנים במקצוע. הלימוד במדרשה מאפשר
להם לקבל תואר של עורך-דין בישראל. הם אינם רוצים להגיע למדינה שלהם
שבה תישלל מהם זכות שהיתה להם במשך שנים בחו"ל, בין שהם מבקשים לעבוד
כאן כעורכי-דין ובין אם לא. קשה לדעת אם כולם עוסקים במקצוע עריכת-
דין. לאחר הבחינות וקבלת התואר ניתנת להם אפשרות להסבה מקצועית.
הם עובדים כמפקחים של מס הכנסה, כמבקרים אצל רואי-חשבון וכדומה.
אפשר להציע לעולה חדש להיות נוסריון בישוב מרוחק יותר ולהתפרנס שם
בכבוד. בעת מתן הרשיונות לנוטריונים תצטרך הוועדה לשריין אחוז מסוים
עבור עולים חדשים.

ניחן להעריך שיש כיום 5,000 עורכי-דין בארץ,
מהם 30%-35% עובדי מדינה וציבור, ו-65% עצמאיים או שכירים אצל עורכי-
דין. יש להביא בחשבון כי עורך-דין שצבר ותק של 20-30 שנה במקצוע,
איננו מפסיק בבת-אחת לעסוק במקצועו. אם יחנו בחחילה רשיונות ל-50
עורכי-דין, אפשר יהיה לפתור את הבעיה של הוותיקים.

ר. ארזי:
אנחנו כי במדרשה לומדם כיום 70 עולים חדשים.
מהו לפי הערכתך מספר עורכי-הדין מבקר העולים
סאינם הולכים למדרשה?

עו"ד גייכמן:
עורך-דין המגיע מחו"ל ומעוניין להמשיך במקצועו
או להסב את מקצועו למקצוע קרוב לעריכת-דין -
עושה הכל כדי ללכת למדרשה. עולים רבים אמרו שממש החיו אותם מחדש
בכך שאפשרו להם ללמוד ולהכשיר עצמם למקצוע שבו עסקו עשרות שנים.
מנהל המדרשה בפועל הוא השופט צ'רנובילסקי, ושלושה מבריי מטעם הוועד
המרכזי מרכזים את עניני המדרשה.

אם אין מעניקים את התואר לעורך-דין שסיים עשר
שנות עבודה במקצועו, זה הופך לבעיה אישית. אבל אם ההגבלה תהיה כללית
ובתוקף החוק - היא לא תהיה אישית.

צאשר לנוסח של דברי המבוא - היתה תקופה
שבה נתנו כמה נוסריונים אישורים כוזבים בקשר לתשלום פיצויים בגרמניה.
אנשים אלה הובאו לדין והואשמו בפלילים וגם רשיונם נשלל מהם. זהו
מספר קטן ביותר של נוסריונים.

על הבעיה של גילוי ההכנסה אפשר להתגבר. הוועדה
תבקש מהנוטריון הצהרה על האחוז מההכנסה ולא על ההכנסה כולה. נוסריון
חייב להעביר למשרד המשפטים פרטים על מספר האישורים, וזה גלוי וידוע.
נוטריון שימסור הצהרה כוזבת יתן את הדין על כך. הוא עלול להפסיד גם
את רשיונו כעורך-דין ולא רק כנוטריון.

עו"ד גייכמן -

אם תהיה אופציה, לא תהיה הכנסה לעורכי-הדין
המעטים שיקבלו רשיונות.

היו"ר י. גולדשמידט: גם אם תהיה הגבלה של גיל?

עו"ד גנון: כדי שהמספר לא יהיה גדול, צריך לקבוע גיל של
שבעים שנה.

עו"ד גייכמן: אם קובעים אחוז של 15% מהכנסה בלי להגביל
את ההכנסה הכללית - זה עונה על הבעיה.

פ. ביבי: אם הכנסתו של עורך-דין היא 1,000 לירות לחדש,
איך ליטול ממנו את זכותו לעבוד כנוטריון גם אם
הכנסתו ממקור זה מהווה אחוז יותר גבוה.

היו"ר י. גולדשמידט: את הבירור העקרוני סיימנו. את הצעותיכם
לסעיפי החוק אולי תעלו על הכתב ותעבירו אותן
אלינו בצורת תזכיר מפורט. אם נוכל להתמצא בחומר בלי להזמין אתכם
לישיבת הוועדה - לא נטריח אתכם; במידה ונמצא לנכון לשמוע הסברים
נוספים - נזמין אתכם לישיבה.

עו"ד גייכמן: באיזה שלב עלינו להגיש את התזכיר?

היו"ר גולדשמידט: אני מציע שתעשו זאת בזמן הקרוב, בהנחה שהוועדה
חמשיך לדון בהצעת החוק. החילופים בהרכב המוסדות
של הלשכה אינם מעניינים; לגבינו קיימת רציפות.

פ. בן-פורת: האם הדיון בהצעת החוק יהיה בוועדת משנה?

היו"ר י. גולדשמידט: חושבני שנמשיך את הדיון במליאה ביום ה' בשבוע.

אני מבקש להצג שאלה למר גלס כנציג שר המשפטים:
לפני זמן לא רב קיימנו מספר ישיבות כדי לאשר הוראת מעבר לגבי רואי-
חשבון שהם גם שמאים. דנו על כך בכובד ראש ובלבד שאדם שהיתה לו זכות
קנויה - לא יפגע. אני מבקש להבין מה עלה בדעתו של שר המשפטים להציע
הצעת חוק, המשנה את מעמדם של מאות אנשים, בלי כל הוראת מעבר. לגבי
חלק מהאנשים יש לכך משמעות כספית ניכרת, לחלק אחר - משמעות כספית פחותה,
אבל ברור שיש כאן משמעות של יוקרה. במקרה קודם גילה משרד המשפטים
רגישות קפדנית ביותר כדי לצאת ידי חובה אפילו כלפי יחיד, והנה הפעם
אנו עדים להיעדר כל התחשבות בציבור של מאות אנשים, שזכה בתואר הזה
לא רק על-פי בחינות אלא לאחר עבודה רצופה במקצוע ונמצא ראוי על-פי
החוק לקבל את הזכות הזו. גם אם תתקבל ההצעה בדבר הקפאה של עשר שנים,
אינני יכול לראות בכך תשובה לשאלה זו. זהו אמצעי פליאטיבי - אתה
כאילו נותן למישהו מכה, אבל את הפטיש אתה עוסף בצמר-גפן. זה לא עונה
על השאלה היסודית שלי. אודה למר גלס אם יסביר לנו את העמדה של
משרד המשפטים.

מר פ. גלס:

אפילו בהצעת החוק כפי שהיא מונחת לפניכם,
שלילת הזכות או הפגיעה בזכות לא תהיה מיום
קבלת החוק בכנסת. בסעיף 78 מוצעת תקופת מעבר של שנה. נכון שתקופת
המעבר לא הוצעה רק בשל סיבה זו, אלא גם בגלל הבעיות הלא קלות שמעוררת
הצעת החוק. יש להקים את המנגנון של המינויים, יש לקבוע את המכסות,
יש למנות את האנשים, יש להעביר את המסמכים. יש מסמכים שהם היום בתחום
הפעולה של נוטריון ציבורי, שהוא פקיד של בתי-המשפט.

משרד המשפטים לא היה מציע את מה שהוא מציע אלמלא
קיבל אז תמיכה בלתי-מסוייגת של מוסדות לשכת עורכי-הדין להצעה.
אני חייב לציין, שדווקא לאנשי משרד המשפטים היו היסוסים בנוגע להצעה
זו. שר המשפטים לא הסתיר את ההיסוסים האלה כאשר הביא את הצעת החוק
לקריאה ראשונה. (י. ארידור: ההיסוסים קיימים גם היום.)

היו"ר י. גולדשמידט: היום העמדה של משרד המשפטים מתבטאת בהצעת החוק
כפי שהובאה לכנסת.

זר מ. גלס: שר המשפטים בהביאו את הצעת החוק לקריאה ראשונה גילה כי בוועדה הפריטטית, שריכז אותה עו"ד גנון, היו חילוקי-דעות. לאנשי משרד המשפטים היו היסוסים, ואילו העמדה של גופים היציגים של הלשכה הייתה חד-משמעית.

שמענו את החוצאות של הסקר שנערך. המטרה הייתה לברר באיזה מידה הדבר עלול לפגוע בעורכי-הדין. אני יכול לאשר כי לגבי 75% מעורכי-הדין שהוציאו רשיונות שנתיים הדבר איננו מהווה בעיה מספיק, זאת לכל הדעות. יש עורכי-דין שקיבלו בזמנו רשיון לכהן כנוטריונים, ובל הם אינם משלמים את האגרה השנתית. כל עוד הם אינם משלמים את האגרה, הם אינם רשאים לכהן כנוטריונים באותה שנה. זה חל על 10%-15% מכלל וותם נוטריונים שהם רשומים בפנקס הנוטריונים. אם בפנקס רשומים 105 אנשים, אפשר לומר ש-900 הוציאו רשיונות שנתיים. אני יכול להביא ישיבה הבאה נתונים מדויקים על המצב בשנת תשל"ב. הדבר מתפרסם בילקוט פרסומים.

כאמור, למשרד היו היסוסים, אבל לאחר שהנציגות ול אותם אנשים גילו תמיכה בהצעה, אמרנו שאפשר לעשות את הנסיון הזה. הנה שהניע את משרד המשפטים להביא את ההצעה, בניגוד לאותו ענין והיו"ר הזכיר אותו המתייחס לרואי-חשבון שהם שמאים.

אני מבקש להתייחס לשאלה בדבר הגברת הפיקוח. וק הנוטריונים למסמכים יוצאי חוץ לא היה בנוי בזמנו על אותם ממדים אליהם הוא הגיע. בתקופת המנדט כלל לא היה פיקוח שוטף. גם היום אין פיקוח שוטף על פעולותיהם של הנוטריונים. יש הוראות פסוימת בחקנות, שאם קיימים אותן - אפשר לקיים פיקוח. אחת ההוראות אומרת שנוטריון מסמכים יוצאי חוץ חייב לשמור העתק של כל אישור נוטריוני בארכיב. יום ההוראה היה מאפשר בדיקה של ההכנסה, כי הנוטריון חייב לציין על עתק את סכום שכר הטרחה שהוא גבה. אבל יש נוטריונים שאינם מקפידים ל כך, מתוך הזנחה. הכוונה היא שעל הנוטריונים החדשים תהיה ביקורת טעם משרד המשפטים. דומני שהלשכה הציעה כי ביקורת זו תבוצע מטעם לשכה.

הנוטריון הציבורי ממלא פונקציה ציבורית. המדינה ייבת לבדוק אם הענינים שם מתנהלים כשורה. כאן חייבת להיות החמרה לעומת מצב הקיים לגבי נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ. כיום המסמכים לשימוש פנים הארץ נערכים על-ידי עובדי ציבור. על כך יש ביקורת של חוליות ביקורת של משרד המשפטים ושל הנהלת בחי-המשפט וגם ביקורת מטעם מבקר מדינה. אי-אפשר לוותר כאן על הביקורת. אפשר לשאול: מי יבצע אותה? אנוכל לרדת מהרמה הקיימת היום לפחות במישור של מסמכי פנים. המבקר עבור במשרדי הנוטריונים ויראה אם יש העתקים.

. ארזי: עם כל הכבוד לנציגים שהופיעו בפנינו היום, נראה לי שאין להסתפק רק בחוות-הדעת שלהם ונצטרך המתין עד שייבחר הוועד המרכזי החדש כדי לשמוע מהי עמדתו. אינני רוצה להגיד שיש להם זכות וטו, אבל אין ספק שחשוב לשמוע חוות-דעת מוסמכת. נני מציע כי בבוא הזמן נבקש מהוועד המרכזי שייבחר חוות-דעת מוסמכת, יכולה להיות גם בכתב. לאור חוות-דעת זו נחליט אם לדון בסעיפים השונים.

. ארידור: גם אני מציע לדחות את הדיון בהצעת החוק בלי לקבוע מועד. אולי נקבל חוות-דעת של הוועד המרכזי החדש. אני חייב לומר שההיסוסים של משרד המשפטים היו מוצדקים זלוטיין. אינני מבין את טעמו של חוק זה.

לפני כ-15 שנה תוקן החוק וכל עורך-דין הוסמך זתום על תצהיר שניתן בפניו. עד אז אפשר היה לתת תצהיר רק בבית-משפט. גכות זו הוענקה לעורך-דין מיום קבלת הרשיון, והמטרה הייתה להקל על ניבור. בסופו של דבר המקצוע בא לשרת את הציבור. יש הגיון להרשות נורך-דין לחתום על אישור נוטריוני גם לגבי מסמכים המיועדים לשימוש ורץ, גם כן מטעמים של נוחיות הציבור. לא נראה לי שיש לשלול מהציבור השירות הזה. אינני מבין את העקרון הבא לעשות חלוקה מקצועית שאיננה ימפת לגבי תצהירים.

אשר לעולים חדשים - הלשכה מטפלת בעולים בדרך הנכונה. תנת להם הדרכה והכשרה ומאפשרת להם להסב את המקצוע. נראה לי שיש ורונות אחרים לנושא התעסוקה.

היו"ר י. גולדשמידט: אני מטיל ספק אם אנו חייבים או יכולים לקשור את הדיון שלנו, אם אנו רוצים לקיים אותו, בבחירות של גוף זה. אלה שהופיעו בפנינו דיברו בסמכות פלאה של שולחיהם ועל דעת הגוף ששלח אותם. אם הגוף השולח ישנה את דעתו בשל הבחירות, חזבתנו לפנות אלינו מחדש ולהודיע לנו על כך. אינני מקבל את הדעה שעל ועדת העבודה לשבת עם אונן כרויה לגבי הפתחש ש... (ר. ארזי: הם עצמם אמרו זאת.) לגבי דירנו זהו גוף קיים. אילו היינו מבקשים, היינו פתייחיים לבקשה.

על הוועדה להתייחס להצעה של חבר-הכנסת ארידור שלא לדון בהצעת החוק אף-על-פי שהכנסת העבירה אותה אלינו. העברת הצעת חוק לוועדה היא פתייבת, אם כי יש חוקים שלא מטפלים בהם בפיוחד. ב-18 בפברואר כתב היועץ המשפטי לממשלה, פר שפיר, ליו"ר הוועדה בן-פאיר המנוח: "סיכמתם עם לשכת עורכי-הדין בישראל כי הלשכה תביא בפני הדדעה את הצעותיה בנדון, כפי שבובשו בעקבות דיחנים אותם קיימת עם נציגי הלשכה". לא זו בלבד שזה נכתב לפני לפעלה פשנה, אלא שגם לאחרונה וידאנו שוב כי דעתו של היועץ המשפטי הוא שהדיון בהצעת החוק צריך להתקדם.

אבל בסופו של דבר אינני יכול לומר, שהחשובה של פר גלס, שהשיב כפיטב יכולתו, היא פניחה את הדעת פנחיתת כונד השאלה.

פ. בן-פורת: אני מציע לשלוח בעוד 3-4 חדשים את אותו חלק של הפרוטוקול הכולל את דבריהם של נציגי הלשכה ללשכת עורכי-הדין ולשמוע פהי תבובתם. אם נקבל תבובה - פה טוב; אם לא - הוועדה תפלא בכך את הפקידים.

היו"ר י. גולדשמידט: תיפטר הודעה לעתונות על קיום הישיבה, ובכך תהיה תזכורת לנבחרים החדשים של הלשכה, שנוצרה כאן עובדה. אני בהחלט מקבל את ההצעה שנשלח להם את אותו קטע של דברי נציגיהם.

בינתים נקיים התייעצות עם פשרד המשפטים.

פר פ. גלס: פר המשפטים ביקש פנשיאות הכנסת להביא לקריאה ראשונה את חוק הפעבר.

היו"ר י. גולדשמידט: אני אבוא בדברים עם פשר ועם היועץ המשפטי ואפסוד להם את הדעות של חברי הוועדה, אם כי השתתפות בישיבה זו היתה פנפופת. במתאם לכך נקבע את הפהלך הבא.

אני פודה לכם ונועל את הישיבה.

(הישיבה נבעלה בשעה 15,10)